

13. Климчик Л. А. Боротьба М. Драгоманова за українську народну освіту / Л. А. Климчик // Педагогіка і психологія. – 1994. – №2. – С. 128-136.
14. Ткачова Н. О. Роль та зміст освітніх цінностей в умовах трансформації українського суспільства // Ціннісні парадигми освіти / Н. О. Ткачова. – Х. : Основа, 2004. – С. 39-55.
15. Маркова А. К. Психологія труда учителя : Книга для учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
16. Киричок В. А. Теоретичний аспект формування гуманістичних цінностей молодших школярів у сучасних умовах / В. А. Киричок // Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти : семінар АПН України 16 груд. 2004 р. : матер. – К., 2005. – С. 84-90.
17. Митина Л. М. Психологія труда и профессионального развития учителя : [учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед.] / Л. М. Митина. – М. : Академия, 2004. – 320 с.
18. Фокин Ю. Г. Преподавание и воспитание в высшей школе : Методология, цели и содержание, творчество : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед.] / Ю. Г. Фокин. – М. : Академия, 2002. – 224 с.
19. Анисимов С. Ф. Духовные ценности : производство и потребление / С. Ф. Анисимов. – М. : Мысль, 1988. – 253 с.
20. Бех І. Д. Виховання особистості : в 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. – 277 с.
21. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості / А. Павліченко // Психологія і суспільство. – 2005. – №4. – С. 98-120.
22. Широких О. Цели и ценности педагогического образования : какой учитель нужен современной школе? / О. Широких // Воспитание школьников. – 2005. – №4. – С. 8-13.

УДК 378:005

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Голованова Т.П., к.пед.н., доцент, *Петрученя Г.Г., магістр

Запорізький національний університет

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті розглянуто педагогічні умови вдосконалення культури управлінської діяльності вчителів. Визначено функції, виділено і схарактеризовано рівні та компоненти готовності до управлінської діяльності.

Ключові слова: педагогічна діяльність, управління, управлінська діяльність, культура управлінської діяльності вчителя.

Golovanova T.P., *Petrychenia A.G. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ / Запорожский национальный университет, *Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Украина.

В статье рассмотрены педагогические условия формирования культуры управленческой деятельности учителей. Определены функции, выделены и охарактеризованы уровни и компоненты готовности к управленческой деятельности.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, управление, управленческая деятельность, культура управленческой деятельности учителя.

Golovanova T.P., *Petrychenia A.G. PEDAGOGICAL TERMS OF FORMING OF CULTURE OF ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF TEACHER IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION / Zaporizhzhya National University, *Melitopol State Pedagogical University of the name of Bogdan Khmelnytskyi Ukraine.

The pedagogical terms of forming of teachers' administrative activity culture are shown in the article. The functions are shown, the levels are selected and the components of readiness to administrative activity are characterized.

The key words: pedagogical activity, management administrative activity, culture of administrative activity of teacher.

Постановка проблеми. Актуальність і значущість управлінського аспекту професійної підготовки майбутнього учителя зумовлені новими пріоритетами й соціокультурними цінностями початку XXI століття, що стимулюють інноватизацію змісту, засобів, форм і методів професійно-педагогічної підготовки, активізують наукові дослідження у різних напрямках. Між тим, існують суперечності між вимогами, що висуваються до випускника педагогічного вузу як менеджера освітнього процесу і реальним рівнем його підготовки, між накопиченим теоретичним і практичним досвідом управління освітніми системами і недостатнім теоретико-методологічним обґрунтуванням механізмів удосконалення культури управлінської діяльності майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз зарубіжної та вітчизняної педагогічної та психологічної літератури показав, що проблема професійної підготовки до педагогічної діяльності розглядається у педагогічному, психологічному, акмеологічному та аксіологічному контекстах. Суттєвий інтерес являють дослідження, присвячені теоретико-методологічним засадам професійно-педагогічної підготовки вчителя (О.О. Абуліна, А.М.Алексюк, В.П.Безпалько, Н.В.Кузьміна, М.В.Луговий, О.Г.Мороз, В.А.Семиченко, М.М.Скаткін, Л.Ф.Спирін, Л.О.Хомич, О.І.Щербаков); проблемам формування професійної культури вчителя (О.В.Барабаншиков, Є.В.Бондаревська, О.Б.Гармаш, І.А.Зязюн, Н.Г.Ничкало, В.В.Радул, С.О.Сисоєва); управлінським аспектам професійної діяльності вчителя (О.С.Анісімов, Ю.К.Бабанський, В.І.Бондар, Ю.В.Васильєв, П.М.Керженцев, Ю.М.Кулюткін, А.С.Макаренко, І.П.Підласий, В.С.Пікельна, О.Я.Савченко, Г.С.Сухобська, В.О.Сухомлинський, Н.Ф.Тализіна, Н.Д.Хмель, Є.М.Хриков, М.В.Черпінський, Г.П.Щедровицький, В.О.Якунін); основам педагогічного менеджменту й самоменеджменту (Н.Л.Коломинський, М.І.Приходько, В.П.Симонов); підготовки студентів до управлінської діяльності (О.В.Бойко, К.О.Богатирьов, В.Г.Виноградський, Т.М.Горюнова, Р.М.Друзь, О.В.Корягіна, М.А.Машина, В.Р.Михальська, А.П.Поздняков, Н.М.Рябуха, А.Н.Ходусов, Н.Я.Шеховская, О.І.Цикіна, В.Я.Ястребова).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. До сьогодні предметом спеціального науково-педагогічного дослідження не були питання, пов'язані з формуванням культури управлінської діяльності майбутніх учителів. Водночас необхідність таких наукових розробок є очевидною, оскільки без них неможливе запровадження у сучасну шкільну практику нових технологій навчання, що потребують реалізації управлінських функцій учителя.

Зв'язок статті з науковою тематикою або програмою кафедри. Стаття підготовлена відповідно до теми наукового дослідження кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького "Гуманізація управління навчально-виховним процесом закладів освіти".

Ціль статті полягає у визначенні умов формування культури управлінської діяльності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічну діяльність розглядають як особливий вид суспільно необхідної праці дорослої людини, спрямованої на підготовку підростаючого покоління до життя. Це така діяльність, - визначає Н.В.Кузьміна, в якій джерелом існування людини є володіння мистецтвом формування особистості іншої людини засобами свого фаху [4, с.11].

З наукового погляду вчитель, відзначав Л.С.Виготський — це організатор соціального виховного середовища, регулятор його взаємодії з кожним учнем. А оскільки організація, регуляція й координація — основні функції управління, то педагогічна діяльність є управлінням.

Є.І. Машбиц відзначив у світовій і вітчизняній педагогіці тенденцію трактувати навчання як педагогічне управління. Сам він характеризує педагогічне управління як механізм навчальної й учбової діяльності, основним критерієм якості якого виступає рівень активності учнів.

Ю.В. Громико розглядає процеси освіти, учіння, навчання, а також педагогічну діяльність як педагогічне управління, особливо акцентуючи значення управлінської мислєдїяльності педагога.

Г.П. Щедровицький, О. С. Анісімов, Ю. В. Громико, С. А. Крупник, В. І. Слободчиков і інші розглядають навчання, освіту, педагогічні процес і діяльність як діяльність над діяльністю, а така мета-діяльність і є управлінням. Управлінська діяльність перетворює керовану діяльність в предмет перетворення, саме тому педагогічне управління виступає як основний механізм управління розвитком.

Виходячи з подібного розуміння педагогічної діяльності у сучасній школі змінюється місце педагога як провідного суб'єкта освітнього процесу. За своєю структурою, стверджує І.С.Сергєєв, якісна педагогічна діяльність вже давно не відрізняється від управлінської, адже відбувається зміна наголосу з "безпосереднього" виховання і викладання на організацію діяльності вихованців (учнів) [12, с.195-196].

Таким чином, є необхідність визначитися із сутністю управління та управлінської діяльності в контексті педагогічного дослідження.

Категорію управління дослідники намагаються розкрити через категорію "діяльність", "вплив" та "взаємодія":

- визначення управління у якості системоутворюючої і регулюючої функції підводить до висновку про його діяльну природу, оскільки функція означає виконання, здійснення, дію. На підставі підходів, що існують, В.Демчук визначає управління як вид діяльності, що забезпечує оптимальне функціонування і розвиток систем, ефективно та продуктивно досягнення організацією її цілей та завдань [1, с.10]. Однак, якщо управління є цілеспрямована діяльність людей, то проходити вона може або в процесі впливу однієї людини на іншу, або в процесі їх взаємодії;

- дослідники, що інтерпретують управління як вплив, відзначають, що це процес впливу на систему з метою переведення її в новий стан на основі використання притаманних цій системі об'єктивних законів (П.І.Підкасістий). Воно пов'язано із свідомим впливом людей на різні сфери суспільного життя на основі пізнання об'єктивних закономірностей, векторів і тенденцій суспільно-історичного розвитку для забезпечення оптимального функціонування і регулювання відповідних сфер, організацій, спільнот людей (С.П.Курукура). В технологічному сенсі воно передбачає організацію, адміністрування та керування, від яких залежить ефективність роботи всієї системи (Л.М.Карамушка) [7];

- дослідники, що розглядають управління як взаємодію суб'єктів (Б.М. Кедров, П.І. Третьяков, Т.К.Чекмарєва, Т.І.Шамова, А.П.Уємов і ін.), визначають управління як нерозривність прямого й зворотного впливу, органічного сполучення змін суб'єктів, що впливають один на одного. Таке розуміння взаємодії, як суті управління, передбачає взаємну зміну керуючих і керованих суб'єктів, переконує у необхідності розгляду зміни останніх і самого процесу взаємодії як зміни його станів (Г.А.Балл). Таке розуміння управління за нашим переконанням, більшою мірою відповідає реальній управлінській практиці. У силу того, що проявами взаємодії є спілкування й діяльність (Б.Г.Ананьєв, С.Л.Рубінштейн, Б.Ф.Ломов), воно містить у собі вказівку на необхідність реалізації як суб'єкт-об'єктних відносин (відбивають специфіку предметної діяльності), так і суб'єкт суб'єктних відносин. У цьому змісті взаємодія виступає способом функціонування управління.

Педагогічне управління розглядається як:

- діяльність вчителя, орієнтована на створення умов, що забезпечують досягнення поставлених цілей навчання, причому, предметом (об'єктом) управління виступає професійна діяльність учителя – викладання і діяльність учня – учіння (В.Р.Михальська) [6, с. 3];
- цілеспрямована діяльність учителя, який створює особистісно орієнтоване освітнє середовище в процесі навчання з урахуванням особливостей навчального матеріалу, особистісних рис учнів, потреб суспільного розвитку за допомогою необхідних засобів, на основі використання об'єктивних законів пізнавального процесу. Педагогічне управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів є підсистемою управління педагогічним процесом, завдяки якій вони оволодівають знаннями, вміннями й навичками, розвивають свої особистісні якості та творчі здібності (В.В. Костіна). [2, с.7-8].

Педагогічне управління має ряд особливостей:

- складність і багатоаспектність об'єкту (суб'єкту) педагогічного управління. У якості суб'єктів (об'єктів) управлінської діяльності педагога-вчителя виступає сам вчитель, клас, освітня установа. Відносно зазначених суб'єктів (об'єктів) учитель здійснює управління на різних рівнях: самоуправління (управління собою), управління класом, співуправління (участь у управлінні освітньою установою) [10, с.48];
- напруженість робочого графіка (різноплановість ситуацій спілкування з учасниками педагогічного процесу (педагоги, діти, батьки, представники громадськості й т.інш.; організація й проведення уроків, позакласних та позаурочних заходів, методичної та дослідницької роботи й ін.);
- творчий характер управлінської діяльності (педагог сам створює середовище своєї діяльності, перебуває в постійній зміні й розвитку – це стосується й постійного оновлення змісту освіти, вдосконалення методів і форм педагогічного управління);
- специфіка предмету, продукту й результату праці (предмет праці - діяльність керованого суб'єкта; продукт праці - інформація; знаряддя праці – слово, мова; результат праці – знання, уміння, риси характеру іншого суб'єкта управління).

З категорією "педагогічне управління" пов'язане поняття "управлінська діяльність педагога". Слід зауважити, що на сьогодні немає однозначного визначення поняття "управлінська діяльність". А.В.Філіппов визначає: "у загальному випадку управлінська діяльність є процесом вироблення, прийняття й реалізації управлінських рішень. Це різновид професійної діяльності, яка спрямована на оптимізацію діяльності людей за допомогою економічних, адміністративних, психологічних і

педагогічних впливів, кожний з яких, впливаючи на потреби, ціннісні орієнтації, позиції, установки особистості, групи, колективу, спрямовує й активізує, підвищує результативність професійної діяльності" [14, с. 117].

Погоджуючись із М.М. Поташником, ми під розуміємо під управлінською діяльністю педагога "безперервний процес послідовних дій, здійснюваних суб'єктом управління, у результаті яких формується й змінюється образ керованого об'єкта, встановлюються цілі спільної діяльності, визначаються способи їх досягнення, розділяються роботи між її учасниками й інтегруються зусилля" [9, с. 75].

Управлінська діяльність складається з багатьох внутрішньо взаємозалежних компонентів, кожному з яких відповідає низка взаємопов'язаних функцій, тобто спеціалізованих видів управлінської діяльності, які відрізняються однорідністю змісту та цільовою спрямованістю робіт, що виконуються (операцій). Зіставляючи узагальнений склад функцій, що виділяють вітчизняні дослідники педагогічного управління зі складом, що прийнятий у менеджменті можна виділити наступні функції управлінської діяльності педагога:

1) інформаційно-аналітична функція зводиться до створення інформаційної бази про стан об'єктів управління, умов і параметрів освітнього процесу. "Одною з основних характеристик будь-якої системи, що визначає в підсумку ефективність її функціонування, є комунікативність, характеристика циркулюючих у ній інформаційних потоків (зміст інформації, ступінь її централізації, джерела одержання, виведення на рівень прийняття рішень)", відзначає Т.І. Шамова [15, с.36];

2) мотиваційно-цільова функція пов'язана з умінням ставити перед собою й формувати в учнів уміння формулювати й усвідомлювати цілі діагностичного характеру, які можуть бути обмірвані, оцінені, виходячи зі ступеня досягнення запланованих результатів. Відмінною рисою мотиваційно-цільової функції є узгодження індивідуальних, групових і колективних цілей, дотримання учасниками педагогічного процесу намічених планів, регламенту навчальної діяльності;

3) планово-прогностична функція є початком управлінського циклу. Безсумнівно, що всякий управлінський вплив є результатом певного рішення. При цьому управлінське рішення повинне задовольняти цілому ряду вимог: повинне мати цільову спрямованість; бути обґрунтованим; бути актуальним і сучасним.

Сутність планування полягає у визначенні перспектив, цілей та шляхів їх досягнення за наступним ланцюгом – місія – генеральна мета – стратегічні цілі – цілі-напрямки – тактичні цілі – цілі-завдання – комплекс заходів – прогнозовані результати [5, с.91]. Здійснення планувальної діяльності педагога пов'язане з концептуальною розробкою його освітньої діяльності;

4) організаційно-виконавська функція полягає в установленні постійних і тимчасових взаєностосунків між усіма суб'єктами управління, визначенні порядку й умов функціонування. Полягає у визначенні місця і ролі кожного члена колективу в досягненні поставлених цілей та реалізації планів. Ця функція визначає суттєві зв'язки між людьми, задачами та роботою; вона дозволяє інтегрувати та координувати всі наявні ресурси [5, с.91].

5) контрольно-діагностична функція займає особливе місце в управлінській діяльності вчителя, адже забезпечує функціонування зворотного зв'язку в системі "вчитель – учень", є підставою для визначення подальших мети та завдань педагогічного впливу та вчасної корекції процесу педагогічної взаємодії. Ф.Котлер виділяє наступні етапи контролю як управлінської функції: виміри результатів діяльності, аналіз отриманих результатів, проведення коригувальних дій і внесення змін у планування, організацію, мотивацію [3, с. 502];

6) регулятивно-корекційна функція забезпечує підтримку педагогічної системи в запрограмованому стані. Вона містить у собі поточне регулювання компонентів освітнього процесу й корекцію результатів [11, с. 50]. Це вид діяльності щодо внесення коректив за допомогою оперативних засобів, способів і впливів в процесі педагогічного управління для підтримки педагогічної системи на запрограмованому рівні. Завдання цієї функції – підтримка того чи іншого рівню організації системи в даній ситуації.

Визначаючи міру досконалості діяльності вчителя з реалізації об'єктивних управлінських функцій при вирішенні конкретних задач управління навчально-виховним процесом дослідники вдаються до понять "управлінська культура" або "культура управлінської діяльності".

Аналіз теоретичних джерел дозволив виявити, що в сучасній науково-педагогічній літературі категорія "управлінська культура" використовується досить широко і визначається як міра і спосіб творчої самореалізації особистості керівника в різних видах управлінської діяльності, спрямованих на освоєння, передачу і створення цінностей і технологій в управлінні школою. Управлінська культура являє собою синтез психолого-педагогічних переконань і майстерності, загального розвитку і управлінсько-

педагогічних якостей, управлінської етики і системи багатогранних відносин. Вона виникає і розвивається в процесі управлінсько-педагогічної діяльності, як необхідної умови її здійснення.

Ж.С. Позднякова під управлінською культурою розуміє властивість особистості, що полягає із професійних і загальнокультурних знань, аналітичних, організаційних, контрольних умінь, а також особистісних якостей, сформованість яких забезпечує готовність до розв'язання будь-якого роду управлінських завдань [8, с.82].

І.О.Семенова і Н.В.Тамарська визначають управлінську культуру педагога як індивідуальну і особистісну характеристику суб'єкта, що включає в себе знання, вміння і ціннісні орієнтації здоров'язберігаючого, функціонального, психологічного, особистісне-творчого і комунікативного характеру, що забезпечують реалізацію учителем управління на таких рівнях як самоуправління (управління собою), управління навчально-виховним процесом, співуправління (участь в управлінні школою) [10, с.47-49].

Управлінська культура як складова професійної діяльності знаходиться у сфері культури праці, культури професійної управлінської діяльності. Співзвучне поняття "культура управлінської діяльності" не є тотожним поняттю "управлінська культура". Якщо останнє характеризує професійно-особистісні якості спеціаліста, перше – розкриває його діяльність. Тобто, культура управлінської діяльності вчителя - це певний ступінь оволодіння ним досвідом управління, ступінь досконалості його використання в управлінській діяльності і сила прагнення до безперервного його вдосконалення.

Управлінська культура є передумовою формування культури управлінської діяльності. Культура управлінської діяльності педагога визначається природою педагогічно-управлінської діяльності та має системно-функціональну структуру.

Враховуючи, що культура особистості складається з трьох взаємопов'язаних підсистем – інтелектуальної (когнітивної, гносеологічної, науково-теоретичної), емоційної (мотиваційно-ціннісної, емоційно-психологічної) і вольової (практично-діяльнісної, операціонально-технологічної), то культура управлінської діяльності педагога включає в себе три основних компоненти:

- мотиваційно-ціннісний, що включає позитивне ставлення не лише до обраного виду професійної діяльності, але й до діяльності по управлінню педагогічним процесом, потребу в успішному вирішенні управлінських задач, прагнення досягти успіху;
- когнітивний компонент, що включає певний рівень теоретичних знань;
- операційно-діяльнісний компонент, який визначає рівень практичних умінь, готовність до творчого вирішення управлінських задач.

Формування культури управлінської діяльності особистості здійснюється за рахунок включення її в управлінське середовище. Цей процес є процесом засвоєнням норм і цінностей суспільства, а також набуттям управлінського досвіду в ході проходження практики та управлінської орієнтації, потрібної для участі в суспільному житті.

Формування культури управлінської діяльності майбутніх вчителів можна розглядати як процес становлення (самостійно чи за допомогою інших) не даного від народження мотиваційно-ціннісного ставлення до культури управлінської діяльності вчителя, засвоєння системи знань про неї, формування управлінських умінь і гуманістичних навичок педагогічного управління, результатом якого є високий рівень сформованості цієї якості у фахівця.

Розвиток культури управлінської діяльності майбутнього вчителя зумовлений рядом чинників:

- соціальним - включає очікування, відносини і вдачі суспільства, є ведучим у формуванні відношення до освіти, зміні соціальних установок;
- морально-етичним - спирається на силу громадської думки, впливає на свідомість студента, виховує його у дусі законів, прийнятих в суспільстві, регулює його індивідуальну поведінку; спирається на національну специфіку, в основі якої — громадянська позиція, відчуття патріотизму, наслідування традиціям, етикету, народним святкам і т.д.;
- культурно-освітнім - один з пріоритетних, включає культурогенеруючу здібність до творчості і культурну асоціативність;
- чинником професійної навченості, що припускає озброєння комплексом знань, умінь і навичок як основи здійснення управлінської діяльності і підготовки до цілісного виконання управлінських функцій [8, с.83].

Відповідно до вище сказаного ми визначили три групи умов, які необхідно враховувати в процесі формування культури управлінської діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів:

- 1) об'єктивні – зовнішні (соціальні) умови: характеризуються впливом макросоціуму, усього суспільства; це те середовище, яке оточує майбутніх педагогів поза закладом освіти; освітня політика; правова база, що регулює освіту і виховання тощо;
- 2) об'єктивно-суб'єктивні - соціально-педагогічні умови (тип закладу освіти; соціальні вимоги до змісту і рівню підготовки; запити ринку освітніх послуг тощо) та педагогічні умови;
- 3) суб'єктивні - психолого-педагогічні умови (внутрішні) умови: самоусвідомлення суб'єктом професійної підготовки ціннісної сутності управлінської педагогічної діяльності, її результатів; усвідомлення викладачами й студентами потреби ринку в професіоналах, що володіють достатньою культурою управлінської діяльності; формування відносин викладача й студента як результат впливу зовнішніх умов тощо.

Особливе значення у процесі формування культури управлінської діяльності майбутніх учителів мають, на нашу думку, педагогічні умови, до яких слід віднести такі:

- визначення сутнісно-змістової та структурно-функціональної характеристики культури управлінської діяльності майбутніх учителів з урахуванням динаміки соціальних функцій вищої школи й потреб суспільства в рівні підготовки фахівців, теоретичних основ і методологічних підходів до формування, розвитку й удосконалення культури управлінської діяльності;
- поетапне формування управлінської культури студентів у процесі професійної підготовки на основі інтегративного підходу у викладанні гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, а також циклу професійної та практичної підготовки;
- упровадження спецкурсу "Управлінська діяльність педагога" та визначення його місця в структурі навчального плану факультету;
- наявність відповідного навчально-методичного забезпечення спецкурсу;
- виявлення компонентів оцінки ефективності процесу формування культури управлінської діяльності майбутніх вчителів, визначення рівнів і відповідних показників;
- особистісно-діяльнісна спрямованість процесу формування управлінської культури, установка студентів на цінність формування управлінської культури.

Саме сукупність цих умов забезпечить формування культури управлінської діяльності майбутніх вчителів, повноцінне оволодіння ними функціями такої діяльності.

Висновки. Сучасне розуміння педагогічної діяльності як управління породжує необхідність цілісної підготовки вчителя до ефективної реалізації функцій управлінської діяльності. А отже, є підстави говорити про формування культури управлінської діяльності як про проблему професійно-педагогічного дослідження. Професійна підготовка майбутнього вчителя має забезпечувати умови для послідовного і безперервного формування культури управлінської діяльності, яку ми розуміємо як певний ступінь оволодіння фахівцем досвідом управління, ступінь досконалості його використання в управлінській діяльності і силу прагнення до безперервного його вдосконалення. Як специфічно професійне явище культура управлінської діяльності може бути представлена у вигляді трьох взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного та операційно-діяльнісного.

Формування культури управлінської діяльності особистості здійснюється за рахунок включення індивіда в управлінське середовище та в процесі професійної підготовки відбувається в три етапи: установчий, протягом якого відбувається формування ціннісного ставлення до педагогічного управління, його культурних форм; теоретичний етап, що забезпечує формування системи знань про науку управління, педагогічні системи як об'єкти управління; практичний, у ході якого відбувається розвиток і закріплення вмінь, що характеризують культуру управлінської діяльності учителя, гуманістичних навичок педагогічної взаємодії в управлінні педагогічним процесом.

Дослідники визначають три групи умов, які необхідно враховувати в процесі формування культури управлінської діяльності студентів: об'єктивні – зовнішні (соціальні) умови, об'єктивно-суб'єктивні - соціально-педагогічні умови і педагогічні умови та суб'єктивні - психолого-педагогічні умови (внутрішні) умови. Ми вважаємо, що у процесі професійної підготовки культури майбутніх учителів особливе значення мають педагогічні умови, що у своїй єдності забезпечують формування в майбутніх вчителів культури управлінської діяльності, повноцінне оволодіння ними функціями педагогічного управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демчук В.С. Основи освітнього менеджменту: Навчальний посібник / В.С. Демчук - К.: Ленвіт, 2007. - 263 с.
2. Костіна В.В. Педагогічне проектування засобів управління навчально-пізнавальною діяльністю старшокласників – Автореф. дис. ... к. пед.н.: 13.00.09 – Харків, 2002. – 20 с.

3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент: пер. с англ. / Ф. Котлер; под ред. Л.А. Волковой, Ю. Н. Каптуревского - СПб. : Питер, 2003. - 749 с. (Теория и практика менеджмента).
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н.В. Кузьмина / ВНИИ проф.-техн. образования. – М.: Высш. шк., 1989. - 169 с.
5. Мармаза О.І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О.І. Мармаза - Харків: Видав. гр. "Основа", 2005. - С. 6-105.
6. Михальська В. Р. Підготовка студентів педагогічного коледжу до управління навчальною діяльністю молодших школярів: автореф. дис. ... к.пед.н.: 13.00.04 / В.Р. Михальська– теорія та методика професійної освіти - Вінниця - 2006. – 22 с.
7. Освітній менеджмент: Навч. посібник / За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
8. Позднякова Ж.С. Формирование управленческой культуры будущего менеджера / Ж.С. Позднякова // Педагогика - №4 (57)-2008-С. 81-84
9. Поташник М.М. Управление современной школой: (В вопросах и ответах): Пособие для руководителей образовательных учреждений и органов образования / М.М. Поташник— М.: Новая школа, 1997. - 352 с.
10. Семенова И.О. Формирование управленческой культуры как цель непрерывного образования педагога / И.О.Семенова, Н.В. Тамарская // Вестник МГОУ. Серия "Педагогика". - № 2. Том 2. - 2007. - М.: Изд-во МГОУ. – С.46-51
11. Сенновский И.Б. Управленческая деятельность учителя / И.Б. Сенновский // Педагогика. — 2004. — № 2. — С. 48-52.
12. Сергеев И. С. Основы педагогической деятельности: Учебное пособие / И. С. Сергеев - СПб.: Питер, 2004. — 316 с.
13. Трубіщина О.М. Підготовка майбутніх учителів до рефлексивного управління процесом навчання учнів іноземної мови: автореф. ... дис.к.пед.н.: 13.00.04 / О.М. Трубіщина — Одеса, 2002 – 20 с.
14. Филиппов А.В. Признаки управленческой деятельности: Организационная психология / А.В.Филиппов; под ред. Л.В. Винокурова, И.С. Скрипюка. — СПб.: Питер, 2000. — 512 с.
15. Шамова Т.И., Третьяков П.И., Капустин Н.П. Управление образовательными системами: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т.И. Шамова, П.И.Третьяков, Н.П. Капустин; под ред. Т.И. Шамовой. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. — 320 с.

УДК 378.126

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ ЦІЛОЖИТТЄВОГО НАВЧАННЯ

Гордієнко М.Г., к. пед. н., доцент

Кременчуцький державний політехнічний університет імені Михайла Остроградського

У статті розглядається проблема професійної підготовки дорослої людини в контексті ціложиттєвого навчання. Визначається актуальність цієї проблеми. Стверджується, що для вільного просування дорослої людини у професійному освітньому просторі необхідно забезпечити максимальну гнучкість і різноманітність форм її ціложиттєвого навчання.

Ключові слова: освіта, фахівці, кваліфікація, професія.

Гордиенко М.Г. ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ВЗРОСЛЫХ В КОНТЕКСТЕ ОБУЧЕНИЯ В ТЕЧЕНИЕ ВСЕЙ ЖИЗНИ / Кременчугский государственный политехнический университет имени Михаила Остроградского, Украина.

В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки взрослого человека в контексте непрерывного образования. Определяется актуальность данной проблемы. Утверждается, что для свободного продвижения взрослого человека в профессиональной сфере необходимо обеспечить максимальную гибкость и разнообразие форм его обучения на протяжении жизни.